3 Žygimantų Street

In 2022, detailed excavations and surveys were carried out at 3 Žygimantų St., inside and around the Jonas Juozapas Tiškevičius Palace, covering a total area of 437.45 m^2. The survey recorded an archaeological layer 0.3–2.6 m thick, formed from the 19th to the beginning of the 21st century. Fragments of the foundations of the "cross" wing of the palace that was situated in the territory of the Radvila residence dating to the 16th and 17th centuries were uncovered in the basement of the existing palace and in the vicinity of the foundations. The layout of the masonry provides a partial indication of the former layout of this building (Figs. 1, 2). Meanwhile, the detailed excavation comprised two trenches measuring 22.75 m^2 in total. An archaeological layer dating from the 18th to the early 21st centuries was recorded, ranging around 1.2–2.5 m in thickness. Its lower horizon was formed in the 18th century. A total of 115 finds were collected: sherds of household pottery from the 16th to 20th centuries; stove tile fragments from the 16th to the 19th centuries; metalwork and glassware from the 17th to the 19th centuries; and 10 coins from the 17th to the 20th centuries (Figs. 3, 4).

Dalia Vaičiūnienė,
Vytas Tomašauskas,
Tomas Lekavičius

Žiupronių gatvė 7, 9

2022 m. birželį–lapkritį KPIP atlikto detaliuosius tyrimus ir žvalgymus Vilniaus senamiesčio (UK 16073) teritorijos, Žiupronių g. 7 ir 9, sklypuose, kur ketinama statyti daugiabučius gyvenamuosius namus.

Tirta vieta – buvusio Subačiaus priemiesčio dalis, sklypai patenka į Vilniaus senamiesčio istorinio 65 kvartalo teritoriją. Kartografinėje medžiagoje tirta teritorija pirmą kartą pavaizduota 1737 m. J. G. M. fon Fiurstenhofo sudarytame plane. Tuo laikotarpiu tirta vietovė žymima visiškai tuščia, be užstatymo ar dirbamų laukų. Vėlesniuose XIX–XX a. I pusės planuose ir ikonografinėje medžiagoje sklypuose vaizduojamas atsiradęs medinis, vėliau (XX a. I pusėje) mūrinis užstatymas, taip pat dalis sklypų teritorijos (sklype 9) ir toliau naudota kaip dirbami laukai, sodai (Tamošiūnienė I., Vit-

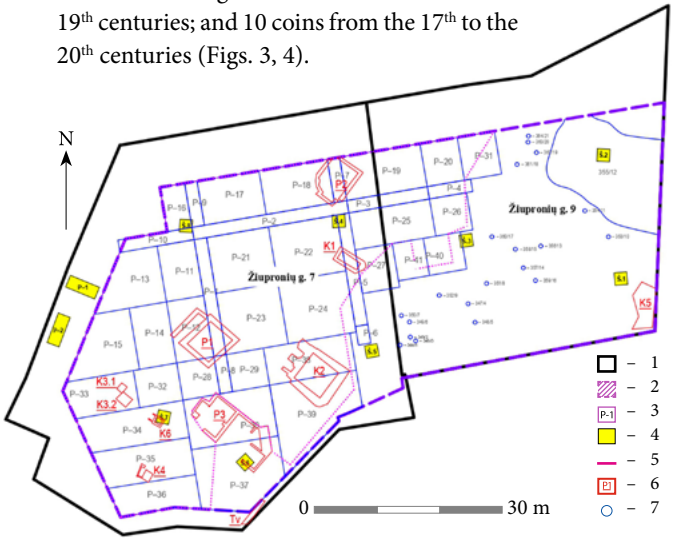

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – Žiupronių g. 7 ir 9 sklypo ribos; 2 – žvalgymų plotas nukasant iki 1,3 m gylio (3799,14 m^2); 3 – 2022 m. D. Vaičiūnienės ištirtos perkasos (2450,75 m^2); 4 – 2020 m. T. Bajarūno tyrimų vietos; 5 – 2022 m. ištirto kultūrinio sluoksnio plotas (apie 2230 m^2); 6 – mūrai; 7 – objektas. V. Tomašausko brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – boundaries of the land plots of 7 and 9 Žiupronių St.; 2 – area surveyed to a depth of 1.3 m (3,799.14 m^2); 3 – trenches excavated by D. Vaičiūnienė in 2022 (2,450.75 m^2); 4 – areas excavated by T. Bajarūnas in 2020; 5 – extent of archaeological deposits investigated in 2022 (approx. 2,230 m^2); 6 – masonry structures; 7 – features.

kauskienė R. B., Žilevičiūtė, A., *Vilniaus miesto planai*. Vilnius, 2016). 1978 m. didžioji šių sklypų dalis užstatyta mūriniais, metaliniais garažais.

Archeologiniai tyrimai Žiupronių g. 7, 9 sklypuose ir jų aplinkoje vykdyti kelis kartus, bet daugumos jų pobūdis buvo žvalgymai. Šiuo atveju informatyviausi tyrimai sklypuose vykdyti 2020 m. T. Bajarūnas žvalgomųjų tyrimų metu ištyrė 8 šurfus ir 2 perkasas, iš viso 52,5 m^2 plotą (1 pav.). Nustatyta, kad dalyje teritorijos (ŠV dalyje ir centre) yra išlikę XV–XVIII a. datuojami archeologiniai sluoksniai, taip pat XX a. I pusės mūrinis užstatymas, jo liekanos *(ATL 2020 metais*, 2021, p. 482–486).

2022 m. tyrimai vykdyti keliais etapais. Pirmiausia atlikti žvalgymai demontuojant sklype esančius garažus, jų pamatus, mūrines duobes. Vėliau vykdyti žvalgymai lyginant sklypus iki 1–1,3 m gylio. Atsižvelgiant į ankstesnių tyrimų duomenimis buvo žinoma, kad archeologiškai vertingi sluoksniai prasideda nuo minėto gylio. Trečiuoju etapu padarytas kultūrinių sluoksnių pjūvis (tirtos perkasos 1–10) – nustatytas preliminarus archeologinių sluoksnių ir struktūrų paplitimas. Ketvirtuoju etapu, papildžius archeologinių tyrimų projektą, vykdyti detalieji tyrimai. Bendrai tyrimų metu ištirtas 3799,14 m^2 plotas, iš jo 2450,75 m^2 detaliaisiais tyrimų metodais (perkasos 1–41). Likęs plotas (sklypo 9 dalis), nustačius, kad archeologiškai vertingas sluoksnis nėra išlikęs, buvo tiriamas atliekant žvalgymus (1 pav.).

Detaliųjų tyrimų metu fiksuoti XVI–XVIII a. ir XV a. datuojami kultūrinio sluoksnio horizontai, kurie tirtose perkasose buvo paplitę 2230 m^2 plote (1 pav.). XVI–XVIII a. datuojamas (0,1–1 m storio) tamsiai pilkos ir juodos žemės, taip pat vietomis mišraus grunto (tamsiai pilka žemė, molis, smėlis) sluoksnis su gausiais minėto laikotarpio radiniais. Tiesa, šis sluoksnis smarkiai suardytas įrengiant minėtus garažus (performuotas teritorijos reljefas, metalinių garažų vietose įrengtos nepažymėtos mūrinės, betoninės duobės, užkastos šiukšlės), taip pat ryškios ir XIX–XX a. I pusėje sklypuose vykdytos ūkinės veiklos pasekmės (ūkinių duobių, perkasimų gausa). Atitinkamai vietomis likę tik paskiri, nenuoseklūs minėto sluoksnio ploteliai su sumaišytais įvairialaikiais radiniais. Geriausiai XVI–XVIII a. sluoksnis išlikęs Š, ŠR, ŠV, V ir centrinėje tirtos teritorijos dalyje – buvusių garažų užstatymo pakraščiuose. Glaustai apžvelgiant aptiktus radinius galima teigti, kad tai minėtam laikotarpiui būdinga Vilniaus miesto archeologinė medžiaga: buitinės keramikos, koklių fragmentai, įvairūs metaliniai dirbiniai, numizmatinė medžiaga. Vis dėlto iš bendro radinių konteksto išsiskiria perkasoje 4 aptikta XVI–XVII a. datuojamų puodų (15 vienetų) sankaupa, jų sandėliavimo vieta (2 pav.). Puodai suglausti vienas šalia kito, sudėti 1,4x1,2 m plote. Keturi puodai išlikę puikiai (3:1–4 pav.), kita dalis paveikta žemės slėgio – suskilinėję, be viršutinės dalies, erodavusiomis sienelėmis.

2 pav. Perkasoje 4 aptikti XVI–XVII a. puodai. V. Tomašausko nuotr.

Fig. 2. Vessels discovered in Trench 4, 16th–17th centuries.

3 pav. XVI–XVII a. laikotarpio indai: 1–4 – aptikti perkasoje 4; 5 – aptiktas objekte 82/21. V. Tomašausko nuotr.

Fig. 3. 16th- and 17th-century vessels: 1–4 – found in Trench 4; 5 – found in Feature 82/21.

4 pav. Metaliniai dirbiniai: 1–3 – apkaliai; 4 – švino žaliava. V. Tomašausko nuotr.

Fig. 4. Metal artefacts: 1–3 – fittings; 4 – unworked lead piece.

Po XVI–XVIII a. datuojamu sluoksniu Š, P, V ir centrinėje tirtos teritorijos dalyse fiksuotas 10–40 cm storio šviesaus, geltono erozinio smėlio sluoksnis be jokių archeologinių radinių. Po pastaruoju sluoksniu, 1,3–2,3 m gylyje nuo žemės paviršiaus, XV a. datuojamas 5–30 cm storio tamsiai pilkos žemės sluoksnis. Archeologinių radinių intensyvumas jame nedidelis, bet charakteringas minėtam laikotarpiui. Aptikta buitinės keramikos šukių, įvairių apkalėlių, švino žaliavos gabalėlis (4 pav.), papuošalų fragmentų, peilių, ugnies skiltuvų, taip pat keletas Vytauto ir Kazimiero Jogailaičio denarų (5: 3–6 pav.). Būtina paminėti, kad perkasoje 3, po tamsiai pilkos žemės (XV a.) sluoksniu (H_{abs} 132,45 m), aptiktas griautinis kapas, tiksliau – jo liekanos. Kapas beveik visiškai suardytas XVII a. iškastos ūkinės duobės – kaulai, jų fragmentai užėmė vos 60x50 cm plotą. Antropologinių tyrimų metu (tyrė J. Kozakaitė) nustatyta, kad tai 30–39 m. amžiaus vyro palaikai, kurie datuoti 1431–1504 m. (419±26) (FTMC–UT90–1). Šviesaus, geltono smėlio, žvyro įžemis ŠR, Š sklypų dalyje fiksuotas 1–2,8 m gylyje, P, PR ir V dalyje 1–2 m gylyje nuo žemės paviršiaus.

Tyrimų metu fiksuota 370 objektų, t. y. dėmės, stulpaduobės, įvairių medinių konstrukcijų liekanos, ūkinės duobės ir kt. Kaip tik ūkinėse duobėse aptikta nemaža surinktų archeologinių radinių dalis. Kaip įdomiausius radinius galima išskirti medinės žaidimų lentos dalį, polichromine glazūra dengtos dekoratyvinės lėkštės (su skylutėmis pakabinti) fragmentai (6: 1–2 pav.). Iš bendro radinių konteksto išsiskiria bronzos amžiaus II puse ir XII–IV a. pr. Kr. datuojami įtveriamieji akmeniniai kirveliai (7: 1–3 pav.).

Paminėtinas perkasoje 15 aptiktas *objektas 82/21* (8 pav.). 2,8 m gylyje (H_{abs} 129,75 m), po XIX a. ūkine duobe, fiksuotas 1,7–1,75 m ilgio, 1,1–1,2 m pločio medinės konstrukcijos kontūras. Tiriant nustatyta, kad konstrukcijos aukštis 2,2–2,3 m. Ji sudėta iš minėto ilgio ir 15–20 cm pločio, 5–8 cm storio lentų (fiksuota 12 lentų eilių). Didžioji objekto užpildo dalis organika (mėšlas). Atitinkamai atsižvelgiant į užpildo pobūdį objektas interpretuotas kaip išvietė. Objekte aptikta nemažai XVI–XVII a. datuojamų archeologinių radinių: lėkščių,

5 pav. XVI a. IV ketvirčio–XVI a. II pusės denarai: 1–2 – Algirdo ir neidentifikuotas; 3–4 – Vytauto; 5–6 – Kazimiero Jogailaičio. V. Tomašausko nuotr.

Fig. 5. Denars dating from mid to late 16th century: 1– of Algirdas; 2 – unidentified; 3–4 – of Vytautas; 5–6 – of Casimir Jagiellon.

6 pav. Paskiri radiniai: 1 – žaidimų lentos fragmentas; 2 – dekoratyvinės lėkštės fragmentas su išgręžtomis skylutėmis pakabinti; 3 – sieninis koklis. V. Tomašausko nuotr.

Fig. 6. Isolated finds: 1 – fragment of a game board; 2 – fragment of a decorative plate with holes drilled for hanging; 3 – panel stove tile.

7 pav. Įtveriamieji kirveliai: 1–2 – bronzos amžiaus II pusė; 3 – XII–IV a. pr. Kr. V. Tomašausko nuotr.

Fig. 7. Hafted axes: 1–2 – second half of the Bronze Age; 3 – 12th–4th centuries BC.

8 pav. Objekto 82/21 konstrukcija ir užpildo pjūvis iš R. V. Tomašausko nuotr.

Fig. 8. Structure of Feature 82/21 and a cross-section of its fill, viewed from the E.

9 pav. Objekto 355/12 pjūvis iš V. V. Tomašausko ir R. Tamulyno fotomozaika.

Fig. 9. Cross-section of Feature 355/12, viewed from the W.

11 pav. Gyvenamojo namo P2 rūsio fragmentai iš ŠR. V. Tomašausko nuotr.

Fig. 11. Cellar fragments of the residential building P2, viewed from the NE.

10 pav. Gyvenamojo namo P1 rūsio fragmentai iš ŠR. V. Tomašausko nuotr.

Fig. 10. Cellar fragments of the residential building P1, viewed from the NE.

puodų fragmentų (3: 5 pav.), XVI a. pabaiga–XVII a. viduriu datuojamas sieninis koklis (6: 3 pav.), gausybė stiklo dirbinių šukių, tekstilės ir odos atraižų, veltinis kamuoliukas, plaukų sruoga. Vis dėlto vertingiausia šio objekto dalis yra jo užpildas (surinktas 166 l imties mėginys). Tolimesni jo tyrimai leis geriau suprasti XVI–XVII a. laikotarpio žmonių mitybą, augintas kultūras ir kitus aspektus.

Būtina paminėti ir *objektą 355/12*, aptiktą ŠR, R tirtos teritorijos dalyje. 1,1–1,5 m gylyje (H_{abs} 136,30 m) nuo žemės paviršiaus fiksuotas 20 m ilgio, 12–18 m pločio griovys. Nustatyta, kad jis sudarytas iš 3 dalių, t. y. dviejų atskirai iškastų ar suformuotų griovų (iki 2 m gylio, 6–9 m pločio), kurias viena nuo kitos (per vidurį) atskiria pylimas (1,8 m aukščio, 2,5–4 m pločio). Objekto užpildą viršutinėje dalyje sudarė stambios griuvenos (tikėtina, kad iš šalia aptiktos XVII a. datuojamos gamybinės krosnies), o griovose – molingas, mišrus molio ir juodos žemės gruntas (puvėsingas, prisotintas drėgmės ir organikos) (9 pav.). Archeologinių radinių gausa objektas neišsiskyrė. Šiuo atveju vertingiausi radiniai yra XIV a. IV ketvirčiu datuojamas Algirdo ir neidentifikuotas denaras (5: 1–2 pav.). Pastarasis aptiktas vienoje iš minėtų griovų. Pabrėžtina, kad griovys tęsiasi ŠV–PR kryptimis už tirto ploto ribų. Tiesa, ŠV pakraštyje susiaurėja ir lieka viena negili griova ar jos kraštas (1 pav.).

12 pav. Gamybinės krosnies K1 vaizdas iš viršaus. V. Tomašausko nuotr.

Fig. 12. A top-down view of the industrial oven K1.

13 pav. Gamybinės krosnies K2 vaizdas iš viršaus. V. Tomašausko nuotr.

Fig. 13. A top-down view of the industrial oven K2.

Glaustai apibendrinant tikėtina, kad aptiktas objektas yra buvusi gynybinė struktūra, kurią galima datuoti XIV a. II puse–XV a. XIV–XV a. pradžios Vilniaus miesto gynybinių įtvirtinimų temą yra nagrinėjęs dr. L. Girlevičius. Autorius, remdamasis archeologinių tyrimų duomenimis, nurodo, kad minėtu laikotarpiu Vilniaus senamiesčio prieigose buvusi įtvirtinimų linija (Girlevičius L., XIV a.–XV a. pradžios Vilniaus miesto gynybiniai įrenginiai, *LA*, 2008, t. 34, p. 105–150). Aptiktas griovys beveik sutampa su autoriaus nurodyta hipotetine įtvirtinimų linija.

Tyrimų metu taip pat aptikta 11 mūro konstrukcijų, jų fragmentų (1 pav.): du XVII a. gyvenamųjų pastatų (P1 ir P2) rūsiai; 3 XVII a. gamybinės krosnys, jų liekanos (K1, K2, K5); 3 XIX a. I puse datuojamos šildymo ar gamybinės krosnys (K3.1–3.2, K4, K6); XX a. I p. gyvenamojo pastato liekanų (P3) ir tvora (10–13 pav.).

Aptikti archeologiniai radiniai (10 770 vienetų) perduoti į LNM. Didžiąją radinių dalį sudarė buitinė keramika (6654 vienetai); metaliniai dirbiniai (1078 vienetai), numizmatinė medžiaga (953 vienetai); kokliai (842 vienetai); stiklo dirbiniai (626 vienetai) ir kt. Ypatiesiems radiniams priskirti 504 radiniai, kurie geriausiai reprezentuoja tirtos vietovės raidą, jos materialinę aplinką, kultūrą.

Tyrimų metu surinkti ir tirti (tyrė G. Piličiauskienė ir V. Micelicaitė) 7854 gyvūnų kaulai, dantų ir ragų fragmentai, kurie svėrė 318,3 kg. Didžioji dalis gyvūnų kaulų su dorojimo žymėmis. Tirtoje medžiagoje dominuoja naminių gyvulių ir laukinių gyvūnų liekanos (95 %), taip pat aptikta paukščių, žuvų kaulų, kiaušinio lukštų. Archeobotaninė medžiaga (grunto mėginiai, nuo grunto mėginių flotacijos metodu atskirtos liekanos) perduotos į GTC tolimesniems laboratoriniams tyrimams atlikti (tyrimus atlieka D. Kisielienė). Bendras surinktos flotuoti medžiagos tūris didžiulis – 4555,5 l.

Glaustai apibendrinant matyti, kad tyrimų metu surinkta gausi medžiaga jei ne reikšmingai, tai svariai papildo žinias apie šios vietovės apgyvendinimo raidą, vyravusią materialinę aplinką, vykdytas ūkines veiklas, mitybą.

7 and 9 Žiupronių Street

In 2022, an area of 3,799.14 m^2 was surveyed at the land plots of 7 and 9 Žiupronių St., of which detailed excavation comprised 2,450.75 m^2 (Trenches 1–41). The remaining area was explored by surveying (Fig. 1). The excavation (2,230 m^2 area) revealed archaeological layer dating to the 15th and 16th–18th centuries (Fig. 1).

The layer dating to the 16th–18th centuries was 0.1–1 m thick and contained numerous finds typical of this period (household pottery, stove tiles, metalwork, numismatic material). The most remarkable find is the collection of 15 pots dating from the 16th to 17th centuries and their storage place, found in Trench 4 (Fig. 2). Four of the pots were well preserved (Fig. 3: 1–4), the rest were cracked, missing the upper part, or with eroded walls.

At a depth of 1.3–2.3 m from the surface, a layer of dark grey soil around 5–30 cm thick was found, dating to the 15th century. The concentration of archaeological finds in this layer was low, but characteristic of the period. Finds included: sherds of domestic pottery; various small fittings; a piece of unworked lead (Fig. 4); fragments of jewellery; knives; fire strikers; and several denars of Vytautas and Casimir Jagiellon (Figs. 5: 3–6). Below this layer, in Trench 3 (H_{abs} = 132.45 m), the remains of an inhumation were found, disturbed by a 17th-century storage pit. The remains were dated to 1431–1504.

The excavation uncovered 370 features (storage pits, etc.). The most interesting finds recovered from these features were a part of a game board and fragments of a decorative plate (Fig. 6: 1–2). Some finds stand out in the overall assemblage, including hafted axe heads dating to the second half of the Bronze Age and to the 12th–14th centuries BC (Fig. 7: 1–3). Other peculiar finds were: Feature 82/21, a latrine with finds dating to the 16th–17th centuries (Fig. 3: 5); and Feature 355/12, a ditch (defensive structure) dating from the second half of the 14th to the 15th century (Fig. 9), which contained a denar of Algirdas dated to 1375–1400 and an unidentified denar (Fig. 5: 1–2). The excavation also uncovered 11 fragments of masonry structures (Fig. 1): two cellars of 17th-century residential buildings (P1 and P2); three 17th-century industrial ovens (K1, K2, K5); three heating or industrial ovens dating to the first half of the 19th century (K3.1–K3.2, K4, K6); and the remnants of a residential building (P3) and a fence dating to the first half of the 20th century (Figs. 10–13).

The research yielded a large amount of material (10,770 finds, in addition to ecofacts), which significantly contributed to the knowledge of the evolution of the settlement of the area, the prevailing material environment, economic activities and diet.

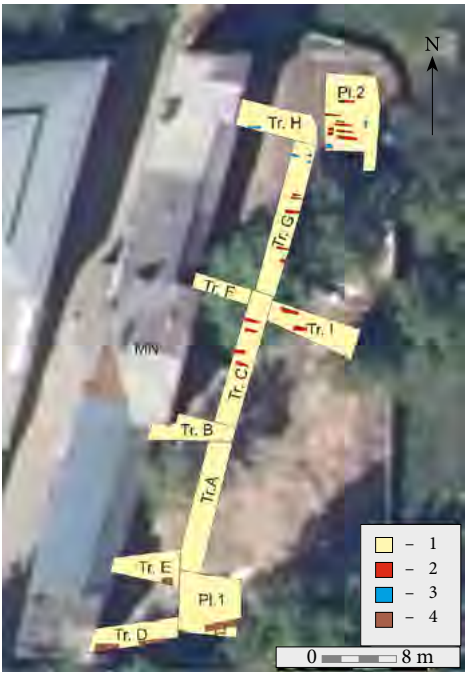

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – detaliųjų tyrimų plotai; 2 – visiškai atidengti kapai; 3 – nevisiškai atidengti kapai; 4 – mūrų fragmentai. R. Butrimaitės brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – detailed excavation areas; 2 – fully exposed graves; 3 – partially exposed graves; 4 – masonry fragments.

Robertas Žukovskis

Tyrimai Pylimo gatvėje 7 2021–2022 m.

2021–2022 m. atlikti detalieji tyrimai Vilniaus evangelikų reformatų sinodo pastato ir kitų objektų komplekso teritorijoje. Archeologiniai tyrimai buvo vykdomi inžinerinių tinklų (vandentiekio, buities ir lietaus nuotekų, infiltracinės talpos) tiesimo ir įrengimo vietose. Detaliųjų tyrimų metu kastos dvi perkasos (plotai 1–2) (1 pav.) ir 9 tranšėjos. Bendras tyrimų plotas – 358 m^2.

Pylimo g. 7 sklypas ribojasi su Reformatų skveru, kuriame nuo XVI a. buvo reformatų kapinės, o XVII a. pastatyta medinė bažnyčia. Sklype iki šių dienų išliko XVI–XIX a. viduryje pastatytas Evangelikų reformatų sinodo pastatas. Gotikinis, dviejų aukštų namas (esamo pastato P dalis) renesanso laikotarpiu buvo rekonstruotas, o šalia jo pastatyta koplyčia –